

תלמוד האיגוד

היו בודקין

פרק חמישי ממסכת סנהדרין

תלמוד האיגוד
עם פרשנות על דרך המחקר

בעריכת
שמא יהודה פרידמן

תלמוד האיגוד

היו בודקין
סנהדרין פרק חמישי
מן התלמוד הבבלי

עם פרשנות על דרך המחקר

מאת
נתנאל בעדני

נערץ

האיגוד לפרשנות התלמוד
ירושלים תשע"ב

מזכיר האיגוד ומפיק: מרדכי כהן
עריכה לשונית: יהושע גרינברג, בנימין אלבוים
הכנה לדפוס: לשון לימודים בע"מ

כל הזכויות שמורות
לאיגוד לפרשנות התלמוד
ירושלים תשע"ב
2012

הפצה: האיגוד לפרשנות התלמוד
www.TalmudHa-Igud.org.il

ISBN 978-965-7442-04-3

מהדורת דפוס וילנא באדיבות הוצאת טלמן

האיגוד לפרשנות התלמוד
ת"ד 4719 ירושלים
talmud@netvision.net.il
www.TalmudHa-Igud.org.il

כרך זה מוקדש באהבה רבה לזכרם המבורך של לאה והרשל קבקוף. בני הזוג קבקוף חיו חיי פשטות, ענווה וכבוד, ועל אף מאבקי היומיום והאתגרים שהציבו בפניהם חייהם הם הצליחו להקדיש חלק נכבד מזמנם ומרצם ליקרים להם מכל, לערכי התורה וללימוד הגמרא בהתמדה. כרכים אלה, שבהם משקיעים מלומדים את מלוא מרצם בניתוח סוגיות התלמוד הבבלי לאור המחקר המדעי, ממשיכים, ואולי אף מעמיקים, את העיון התלמודי אשר תחילתו לפני אלף שנה ויותר. עבודתם זו נובעת מאותו מקור שהעשיר את חיי בני הזוג קבקוף – אהבת תלמוד תורה. על כן ראוי להקדיש מחקרים אלה לזכרם.

לאה והרשל קבקוף נולדו ברוסיה, שם נישאו והקימו משפחה, וממנה ברחו מפני הרדיפות והפוגרומים אשר אילצו אותם לעקור ולחפש מקלט במקום אחר. בתחילת המאה העשרים הגיעו לחופי ארצות הברית ומצאו את דרכם לעיר קולומבוס שבמדינת אוהיו, ובה הקימו את ביתם. בקולומבוס הצטרפו בני הזוג לקהילה האורתודוקסית של העיר כחברים בבית הכנסת 'אגודת אחים' שבו היו פעילים לאורך חייהם.

כמעט לא עבר יום שבו לא השקיע הרשל בלימוד התלמוד, שהיה עמוד התווך בחייו ובהשקפת עולמו הערכית. גם לאה אהבה את לימודי היהדות ואת תורת ישראל, ואת אהבתה זו הנחילה לילדיה.

בתם, בלה, נישאה למר הרי וקסנר – מהגר מרוסיה אף הוא – ולימים ייסדו השניים חנות בגדים בעיר קולומבוס, ולעסק צירפו גם את בניהם. לאחר שנות התמדה, השקעה, התמודדות ועבודה קשה, הצליחו בערוב ימיהם להגשים את חלומם, והעסק המשפחתי התפתח והיה לאחת מרשתות השיווק הגדולות בעולם.

הצלחתם אפשרה להם להקדיש אמצעים להנצחת מורשת הלימוד, העיון ההיסטורי והמחקר אשר כה קרובים ללבם, ולהורישם כמקור השראה לדורות הבאים. לשם כך ייסדו את קרן 'מורשה' שבניו-יורק ובירושלים, הממשיכה את העבודה שבה החלו בחייהם. תמיכתה הנדיבה של קרן 'מורשה' היא שאפשרה את פרסומו של כרך זה.

אנו תקווה כי כרכים אלו, החוקרים את חכמת העבר באספקלריה של המחקר המודרני, לא זו בלבד שיעודדו את הלימוד, אלא מתוך מיזוג חכמה עתיקה והשכלה מודרנית אף יצליחו להגיע למרחקים שעליהם לא חלמו קודמינו, כאשר חכמת העבר תופץ לעולם כולו בכלים אלקטרוניים, נגישים ומתוחכמים.

כך, כמו ששואל החדש השראה מן העבר, וצעירים מחקר אבותם, תינתן רוח חדשה במילים שלאורן חיו בני משפחות קבקוף וקסנר וקדמיהם. תקווה זו משמשת עתה נר לרגלי קרן 'מורשה' בבואה להנציח את מאווייהם ואת תקוותיהם של האבות: "אור העבר יאיר את העתיד".

תוכן העניינים

יא	הקדמת העורך
יג	שלמי תודה – המחבר
טו	מבוא
כג	תקצירים
3	הסוגיא הראשונה – היו בודקין (מ ע"א-מ ע"ב)
31	הסוגיא השנייה – מכירין אתם אותו (מ ע"ב-מא ע"א)
57	הסוגיא השלישית – עדי נערה המאורסה שהוזמו (מא ע"א)
69	הסוגיא הרביעית – כל המרבה (מא ע"א-מא ע"ב)
89	הסוגיא החמישית – דיון בהבדל שבין חקירות לבדיקות (מא ע"ב)
109	הסוגיא השישית – הסבר לטעות העדים בעניין יום האירוע (מא ע"ב)
119	הסוגיא השביעית – ברכת הלבנה (מא ע"ב-מ"ב ע"א)
139	הסוגיא השמינית – המימרא הרביעית שאמר רבי אחא בר חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן (מב ע"א)
147	הסוגיא התשיעית – טעות העדים בשעות (מב ע"א)
157	הסוגיא העשירית – התלמיד שלימד זכות (מב ע"א)
167	הסוגיא האחת עשרה – העברת הדין למחר (מב ע"א)
173	הסוגיא השתים עשרה – מצב של תיקו בבית הדין (מב ע"א)
181	מדור הנוסחים – סינופטיס
235	ביבליוגרפיה
242	רשימת התמונות
243	מפתחות
xi	תקצירי הסוגיות באנגלית

לזכר

נטלי נעחה קליינהויז פרידמן ז"ל

נבונה ונדיבה

אצילת נפש ויפת תואר

ב' אדר ב' תרע"ג – י"ז תשרי תש"ע

2009 – 1913

הקדמת העורך

ספר זה המונח לפניך הוא הפרסום השישי מטעם האיגוד לפרשנות התלמוד. קדמו לו הספרים "חמש סוגיות" (תשס"ב); תלמוד האיגוד ברכות פרק ראשון ("מאימתי"), על ידי משה בנוביץ, תשס"ו; תלמוד האיגוד, שבת פרק שביעי ("כלל גדול"), על ידי שמואל יוסף וולד, תשס"ז; תלמוד האיגוד, עירובין פרק עשירי ("המוצא תפילין"), על ידי אביעד אברהם סטולמן, תשס"ח; תלמוד האיגוד, פסחים, פרק רביעי, ("מקום שנהגו"), על ידי אהרן עמית, תשס"ט.

האיגוד נוסד בשנת תשנ"ג במגמה לחבר ולהוציא לאור פרשנות תלמודית המיוסדת על אדני המחקר הפילולוגי וההיסטורי ובו בזמן מעורה במסורת הפרשנית של כל הדורות, דהיינו, חיבורי הראשונים והאחרונים, ודרכיהם. רצון זה נובע מעיסוקם של המייסדים שמכבר בפרשנות התלמוד, וממסירותם העזה לשיטה האינטלקטואלית הכורכת את כלי העיון של הגישה האקדמית וה"מדעית", כגון ביקורת הנוסח והמקורות וכלים רבים נוספים, עם שאיפה לפרש את מוסדות ההלכה ומושגי האגדה של התלמוד הבבלי על פי פשוטם ולאור התהוותם והתפתחותם, וכל זה דרך עיסוק צמוד בסוגיות הבבלי לפי הסדר. במילה, לפי מושגינו, יצירת מהדורה מחקרית (הרחבנו את הדיבור על כך בהקדמה לספר חמש סוגיות, ובמקומות אחרים).

התחברנו יחד למשימה משותפת ורחבה זו לאחר עשייתם של כמה מן החברים בחיבורי פרשנות על פרקים מן התלמוד שכבר יצאו לאור במסגרות אחרות.¹ הבירורים לשם קביעת השיטה והכנת הפירות הראשונים של עיסוק זה מילאו את השלב הראשון של פעילות האיגוד. כעת, עם המשך קידומן של עבודות אלה לראיית אור הדפוס, אנו נותנים הודאה לשעבר, וצועקים בתפילה לעתיד לבוא.

הספר "חמש סוגיות" היה מיועד להציג, ולו במשהו, את טיב המהדורות עם פרשנות שלשם הכנתן הוקם האיגוד. לשם כך קובץ בו מעבודתם של חמישה חוקרים שונים, כדי להדגים את שיטתנו בקיום ייחודיותו של כל מחבר ומחבר, בד בבד עם שמירת מסגרת משותפת המעניקה תבנית אחידה לפירושי האיגוד. לכן הצגנו סוגיא אחת מתוך הפרשנות שהכין כל מחבר על פרק שלם של תלמוד, מתוך תקווה שאחר כך יתפרסמו חמשת הפרקים בפרשנות שלמה לכל סוגיותיהם. משאלה זו הוגשמה בשלושה מתוך הכרכים שהוזכרו לעיל, ועוד היד נטויה ואי"ה יראו שנים האחרים אור בקרוב.

במהלך השלב הראשון של עבודת האיגוד נתחברו פירושים על כמה וכמה פרקים, והם עומדים לראות אור בין עשרים הכרכים המתוכננים לשנים הבאות. ביניהם: סוכה פרקים רביעי וחמישי ("לולב וערבה", "החליל") מאת משה בנוביץ, מכות פרק שלישי ("ואילו הן הלוקין") מאת סיני תורן, גיטין פרק רביעי ("השולח") מאת יאיר פורסטנבורג, סוכה פרק שלישי ("לולב הגזול") מאת אברהם שי"ף, גיטין פרק חמישי ("הניזקין") מאת דוד זפרני, וגיטין פרק תשיעי ("המגרש"), מאת ש"י פרידמן. אחד מהם רואה אור בספר המונח לפניך: סנהדרין פרק חמישי ("היו בודקין") מאת נתנאל בעדני.

במקביל לטיפול בפרקים המוכנים, גם פתחנו בעזר הצור בחיבור פרשנות למסכתות שלמות. ש"י וולד שוקד על פרשנות מסכת שבת כולה, ותחילת פרסומה (שני כרכים: פרקים א-ב ופרקים ג-ו) נמצאת כעת בהגהת הדפוס. השלמת פרקי סוכה לכדי פרשנות המסכת כולה אמורה לבוא בקרוב אחריה.

כידוע לכל המעיינים בפירושינו, שיטת האיגוד היא לחלק את הפרק לסוגיות ממוספרות, לקבוע שם לכל סוגיא, ולהציג את לשון הסוגיא בחלוקה המדגישה את המבנה הספרותי והבחנת המרכיבים הספרותיים. המרכיבים הצורניים של הסוגיות בכרך זה מסומנים בגופנים מובחנים

כדלהלן: **דברי תנאים, דברי אמוראים** ודברי סתם התלמוד. אשר להשתלשלותן של אלו דרך שלבים רבים, ויחסים מורכבים יותר העשויים לשרור ביניהם, יושלם הדבר בדיוני הפרשנות. מידע על פרסומים חדשים והזמנתם ומערכות סינופסיס הגירסאות יימצאו באתר האיגוד www.TalmudHa-Igud.org.il. חומר משלים נוסף לספרים שיצאו לאור והערות העורך יימצאו גם הם באתר בתפריט "הערות העורך".

בכרך הנוכחי, לאחר המבוא, תמצא את תקצירי הדיון בסוגיות ובסוף החלק העברי תמצא גם סינופסיס מלא של עדי הנוסח לפרק היו בודקין, שפרשנותו מתפרסמת בזאת, ובנויה בין השאר על חקר אותן גרסאות. חיבורו לתואר שני של המחבר נתנאל בעדני, הדן בגרסאות, ומופנה אליו בתוך הפרשנות כ"חלק הנוסח", מופיע בשלמותו באתר האיגוד. מלבד הערות בסוגריים מרובעים העשויות לבוא בגוף הספר, יוצג באתר האיגוד מדור 'דברי העורך' המתייחס למקצת פרסומינו. בסוף הכרך באים התקצירים באנגלית.

כדי להביע את מחויבותנו לדורות עברו של חכמי ישראל נטלנו על עצמנו לקבוע מדור מיוחד בכל כרך לזכר תלמיד חכם או חוקר שנספה בשואה. זכותם תגן עלינו.

הוצאתו לאור של ספר זה נתאפשרה על ידי עזרתה הנדיבה של קרן מורשה (Legacy Heritage Fund), ניריורק וירושלים. תמיכתה המכרעת של קרן מורשה, ובמיוחד, הבעת האימון שלה בשליחותנו, העניקו לנו עידוד לא ישוער להתמדתנו במשימת פרשנות הסוגיות על דרך המחקר.

רעיון גדול זה אשר לשמו נוסד האיגוד, עם ביצועו החלקי עד הלום, לא היה קורם עור וגידים ללא עזרתם, מסירותם וידידותם של אישים יקרים ומוסדות חשובים. קצרה היריעה לתת ביטוי הולם לעידודם הנאמן ושותפותם המבורכת לחזון ולעשייה. מכל מקום, חובה נעימה להעלות כאן מקצת השמות, ולו באזכור בלבד:

איתן ותמר בנוביץ

דוד ושרה גולדשמידט

אלכס וורה ז"ל הורנשטיין

דוד וישראל טרופר

אריה ושרה יסלזון, דוד וימימה יסלזון, אליעזר ונחמה יסלזון, לאה ומרק אדלר: "לזכר הורינו היקרים שמעון ולינה יסלזון שזכינו לגדול לאורם על פי מורשת יהדות גרמניה ושיטת תורה עם דרך ארץ".

ג"י פומרנץ

הרטלי קושיצקי

יונתן קושיצקי

קרן קשת, ומנהלה ארתור פריד

הרב בנימין זאב ומרי בלומה ראטה

ישראל ז"ל ואָבִי שכטר

ידידים יקרים מאוד בעילום שם.

ברכה נאמנה לידידינו סוזן ומיכאל הוכשטיין על הקדשת הכרך לזכר אמה נטלי נעחה קליינהויז פרידמן ז"ל.

טיבותא ליהושע גרינברג ולד"ר בנימין אלבוים על העריכה הלשונית והתקצירים העבריים, לליאור יעקובי על הסיוע בהגהה ועל הכנת התקצירים באנגלית, וברכה כפולה לידידי, האמן טובי קאהן, על תרומת ציורו "ברכת לבנה", להלן, הסוגיא השביעית, עמ' 118.

יעמדו כולם על הברכה, ויהי נועם ה' במעשי ידיהם.

שי"פ

ירושלים

תמוז, תשע"ב

שלמי תודה

ספר זה מבוסס על חיבור לתואר דוקטור במחלקה לתלמוד של אוניברסיטת בראיילן, שנכתב בהדרכתו של מו"ר פרופסור שמא יהודה פרידמן, שממנו רוב תורתו בעולם המחקר. אני מודה לו על נכונותו להדריכני בסבלנות רבה ועל שפתח לי צוהר לדרכי המחקר שלו, המבוססות על עיון מדוקדק מצד אחד ועל חריפות מצד שני. סיני ועוקר הרים גם יחד.

תודה מיוחדת לפרופ' יוסף ריבלין על ההפניה למקורות ממשפט העמים, המקבילים לסוגיות שבפרק.

אחרונים חביבים תודה לאשתי ולבני ביתי שאפשרו לי את שלוות הנפש הדרושה לכתיבת ספר זה.

כולם יעמדו על הברכה.

נ"ב
אדר תשע"ב

1 ש"י פרידמן, תלמוד ערוך, פרק השוכר את האומנין – הפירושים, ירושלים תשנ"א; הנוסח עם מבוא כללי, תשנ"ז. ש"י וולד, פרק אלו עוברין: בבלי פסחים, פרק שלישי, מהדורה מדעית וביאור מקיף, ניו יורק וירושלים תש"ס. מ' בנוביץ, פרק שבועות שתיים בתרא: בבלי שבועות פרק שלישי, מהדורה מדעית וביאור מקיף, ניו יורק וירושלים תשס"ג.

לזכר עולם

טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֻוֵּה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט
כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמוּט לְזִכָּר עוֹלָם יִהְיֶה צְדִיק

חורבן יהדות מזרח אירופה בשואת ת"ש-תש"ה כיבה את נרה של יצירתה התרבותית הענפה, ובכללה ניצני חקר התלמוד שהחלו להופיע שם מאז מפעלו האדיר של הגר"א, מטרימו הגדול של מחקר זה. עיונם של מקדמי המחקר התלמודי אלה נקטע באבו לעולם, אבל ממשיכי דרכם נושאים על נס את זכרם ופעלם.

פרופ' יהודה ליאון פאלאש נולד בשנת 1886, למד באוניברסיטאות אמסטרדם וליידן, חקר את הסמנטיקה של השפה העברית ועסק במחקרי השוואה בין העברית לשפות שמיות אחרות. עם היותו פעיל הקהילה היהודית, מונה פאלאש למשרות אוניברסיטאיות באמסטרדם. בין חיבוריו בשפה ההולנדית: "מבוא לתלמוד" ו"מבוא לספרות העברית שלאחר התלמוד".

יהודה ליאון פאלאש נשלח לאושוויץ ונרצח שם בשנת תש"ד. לאחר המלחמה נמצא כתב יד של ספר שהכין בהולנדית, ובשנת 1959 תורגם הספר לאנגלית ע"י פרופ' צבי וורבלובסקי. ספר זה, *Semantic Notes on the Hebrew Lexicon*, דן במאות מילים עבריות על סדר האלפבית.

יהי זכרו ברוך